

na rožmberském panství. Nalezneme zde přes šedesát abecedně řazených katalogových hesel, včetně šesti hesel k nedochovaným stavbám. Hesla mají jasnou strukturu a jejich rozsah se logicky odvíjí podle míry zachování/doložení pozdně gotického stavitelství a poznatků k dané památce. Každá položka obsahuje český a německý název lokality, dataci pozdně gotické stavební fáze. Pokud jsou známy, uvádí se i informace o stavebníkovi, staviteli a kamenických značkách. Další součástí je zakreslení a popis polohy stavby, následuje stručný stavební vývoj doplněný o revidovaný schematický půdorys. Nejvíce prostoru zaujímá většinou rozbor a interpretace pozdně středověké stavební etapy a komparace tvarosloví. Závěr hesla obsahuje informace o známých pozůstatcích středověkého mobiliáře a nepostradatelný přehled literatury a archivních pramenů. I zde je třeba vyzdvihnout doplnění textů kvalitní obrazovou přílohou.

Soubor staveb rožmberského dominia je pozoruhodný jak svým rozsahem, tak i uceleným výtvarným projevem a kvalitní kamenickou prací. Typologie staveb odráží především výtvarné proudy z jižního Německa a z Podunají. Z textu je zřejmé, že Rožmberkové logicky podporovali zejména svoje vlastní klášterní donace (Vyšší Brod, Český Krumlov, Třeboň, Kuklov) a stavby ve svém rezidenčním městě.

Za zmínku stojí doplnění publikace o tabulku s vývojovým přehledem pozdně gotické architektury na území rožmberského dominia, soupis kamenických značek s jejich překreslením, místem a dobou výskytu a místní rejstřík. V případě seznamu literatury a pramenů je třeba upozornit na absenci některých titulů uváděných v textu (např. Dendrochronologie 2012, Zaniklé obce 2012).

Stejně jako u dřívějších Lavičkových studií, na kterých často spolupracoval s historikem Robertem Šimůnkem, je i zde patrný autorův mezioborový přesah. Při tom všem jsou zejména první dvě části knihy psané velmi čtivě i pro laického čtenáře, katalog je pak cennou pomůckou každému badateli, jenž se bude chtít zabývat (nejen) pozdně gotickou architekturou rožmberského panství.

MARTINA KUDLÍKOVÁ

Jiří KUTHAN, *Královské dílo za Jiřího z Poděbrad a dynastie Jagellonců II. Města, církve, korunní země*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2013

815 s., ISBN 978-80-7422-245-0

Jak naznačuje podtitul, druhý díl syntézy Jiřího Kuthana je zaměřen na prostředí městské (6. oddíl) a církevní (7. oddíl), 8. a 9. oddíl jsou věnovány vedlejšími korunním zemím, tedy Slezsku a Lužici. Těsná návaznost na první svazek (2010), daná celkovou koncepcí, je i formálně podtržena průběžným číslováním oddílů. V řadě ohledů se první a druhý svazek logicky prolínají. Např. v případě Prahy jakožto zeměpanského rezidenčního města je v prvním díle pojednán Pražský hrad, ve druhém pak jednotlivá pražská města. Na pasáži prvního svazku se v případě klášterů navazuje v oddílu sedmém.

Oddíly 6, 8 a 9 jsou primárně strukturovány dle jednotlivých lokalit, resp. regionů. V šestém oddílu, věnovaném městům, přicházejí po Praze a Kutné Hoře, vytčeným do záhlaví, další lokality, a to jednotlivě nebo po teritoriálně vymezených skupinách (např. královská města na východ od Prahy, v jižních a jihozápadních Čechách atd.), přičemž se plynule z Čech přechází na Moravu. Z hlediska tematického rozvrhu bloků věnovaných jednotlivým královským městům je v centru pozornosti pozdně gotická sakrální architektura, jak je zřejmé z proporcí textů i obrazového doprovodu. O něco méně prostoru se dostává architektuře profánní, což je zjevné dáno i stavem dochování řady staveb a možnostmi jejich poznání. Pozornost je věnována městským hradbám, větším dílem dochovaným jen torzovitě, radničním budovám (vedle Prahy, Brna, Olomouce a Bratislavi též některých dalších královských měst) a nejvýznamnějším památkám měšťanské architektury.

Sedmý oddíl koncepčně navazuje na oddíl prvního svazku, pojednávající mecenát jako formu sebe prezentace panovníka (I. svazek, oddíly 2, 3 a 5) a šlechty (I. svazek, oddíl 4). Zaměřuje se na mecenát špiček církevní hierarchie, a to především olomouckých biskupů. Pražské arcibiskupství je vzhledem k dlouhodobé sedisvakanci zastoupeno pouze dvěma významnými postavami, administrátorem pražského arcibiskupství Hanušem z Kolovrat († 1483) a proboštem svatovítské kapituly Janem z Vartenberka († 1508). Součástí sedmého oddílu jsou také kapitoly věnované vybraným klášterům, jejich architektuře i knižní kultuře, přičemž návaznost na první svazek je

v tomto oddílu zřejmá i v dílčích, z hlediska doby však významných aspektech. Příkladem může být vlna františkánských fundací jakožto formy deklarace sociálního statutu v prostředí nejvyšších společenských vrstev, anebo typ venkovského faráře, jehož dílem a životním odkazem bylo všestranné zvelebení kostela, při němž dlouhodobě působil (na příkladu kájovského faráře Michaela Pilse, † 1503).

Průběžně se v knize setkáváme s aspekty zdánlivě okrajovými, tvořícími ovšem významnou součást „sociálních dějin“ architektury. Často jsou v textu i na fotografiích zastoupena heraldická a nápisová média v sakrálních i profánních prostorách či desky s letopočty a pamětními texty (na vnějších i vnitřních stěnách, okenních a dveřních ostěních i na jednotlivých kusech vnitřního vybavení). Druhým takovým příkladem je *imitatio* – naznačení možných inspiračních zdrojů a vazeb, které reálně mohly, ale mnohdy ani nemusely existovat (k méně známým případům mohou patřit okna v průčelí radnice v Nymburku připomínající okna na Ludvíkově křídle královského paláce na Pražském hradě); v každém případě jde o cenné náměty k úvahám o konkrétních projevech principu napodobení zvláště v architektuře doby jagellonské. Konečně jako třetí aspekt můžeme připomenout fortifikace spjaté se sakrální architekturou – opevněné kostely, předmět letitých diskusí především z hlediska klasifikačního a v případě dochovaných pozůstatků či jejich pouhých náznaků typu příkopů též interpretačního. V knize se dostalo pozornosti skupině opevněných kostelů na jižní a jihozápadní Moravě.

Velmi specifické místo v knize zaujímá Kutná Hora. Z plných 150 stran téměř polovinu zabírá chrám sv. Barbory, dále jsou pojednány nejvýznamnější objekty sakrální i profánní, pozornost je ovšem věnována i unikátně dochovanému souboru iluminovaných rukopisů z doby kolem roku 1500, provenienčně (resp. objednavatelsky) spjatých s kutnohorským prostředím. V naznačené souvislosti si uvědomujeme ještě jednu obecnou skutečnost – ve srovnání s prostorem věnovaným Kutné Hoře by se mohlo jevit např. dvacet stran vyhrazených Brnu či třicet pro Olomouc jako disproportionálně málo. Ukazuje se, jak dalece je tedy aktuální stav poznání (a vlastně i samotné jeho možnosti) určující i pro strukturu a proporce velkých souhrnných prací.

Domnívám se, že by zcela adekvátní od syntéz toho rozsahu, jaké v posledních letech předložil J. Kuthan (v tomto směru lze hovořit za oba svazky *Královského díla*), očekávat zásadní přínos v oblasti základního výzkumu ke stavební historii jednotlivých pojednávaných objektů,

případně z hlediska umělecko-historického rozboru jednotlivých děl. Těžiště tkví podle mého trochu jinde: po třech až čtyřech desetiletích od vydání *Pozdně gotického umění v Čechách 1471–1526* (1978, 2. vyd. 1985) a příslušných svazků *Dějiny českého výtvarného umění* 1/1–2 (1984) máme před sebou novou syntézu architektonického a uměleckého obrazu poděbradských a jagellonských Čech, Moravy a vedlejších korunních zemí. Na rozdíl od obou jmenovaných kompendií není strukturována po jednotlivých uměnovědných liniích (architektura, malířství, sochařství atd.), tedy dle kritérií z hlediska pojednávání doby v zásadě anachronických. Určujícím je kontext sociální, který autor hledá v pozadí všech stavebních i uměleckých počínů. Tomu odpovídá i samotná struktura díla, v němž nacházíme pospolu to, co z hlediska sociálního k sobě historicky náleželo, a je tedy navzájem srovnatelné (panovnické fundace, šlechta, města, církevní mecenáti atd.). Jako celek oba díly jasně prokázaly i skutečnost, že o uměleckém (kulturním) mecenátu lze oprávněně hovořit již pro pozdní středověk, ač se o tom nejednou pochybovalo (a dílem snad ještě pochybuje), zejména z pozic až samoúčelně vybrušovaných definic mecenátu raně novověkého.

Zcela na závěr nelze nezmínit obrazovou výstavu – nejen ve smyslu prostého konstatování, že je mimořádná z hlediska hodnoty dokumentární i estetické. Zastoupena jsou díla malířská, sochařská i knižní, výrazně však převažuje architektura – celky i signifikantní detaily (klenby, arkýře, erbovní a nápisové desky, mistrovské kusy kamenické práce). Při pohledu na štíhlé, protáhlé a neobyčejně půvabné vertikály kostelních, městských i hradebních věží, jejichž dokonalosti tu i onde evidentně napomohly grafické editory, si uvědomujeme, jak i po staletích dovede být dávný vedutistický trik v podobě subtilních, předimenzovaných vertikál působivý.

ROBERT ŠIMŮNEK

Pavel VLČEK a kol., *Umělecké památky Prahy. Velká Praha A–L*, Academia, Praha 2012

1079 s., ISBN 978-80-00-2107-6

Topografický přehled pražských památek se v aktuálním svazku soustřeďuje na území tzv. Velké Prahy, a to katastrální obce začínajícími na písmena A až L. Historická pražská města byla již zmapována v předchozích svazcích edice, které